

Nr 330.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående undantag beträffande fångst av sälhund från det i § 8 jaktstadgan meddelade förbud att vid fångst av djur använda sax; given Stockholms slott den 23 april 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed inhämta riksdagens yttrande över härvid fogade förslag till kungörelse angående undantag beträffande fångst av sälhund från det i § 8 jaktstadgan meddelade förbud att vid fångst av djur använda sax.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Förslag

till

kungörelse angående undantag beträffande fångst av sälhund från det i § 8 jaktstadgan meddelade förbud att vid fångst av djur använda sax.

Utan hinder av det i § 8 av jaktstadgan den 8 november 1912 meddelade förbud mot användande av sax vid fångst av djur må under tiden till och med den 31 maj 1919 inom Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län sax, som är gillrad under vattenytan, användas för fångst av sälhund.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 april 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson anförde:

I skrivelse den 4 mars 1918 har statens industrikommission an-
fört, att rådande brist på fettämnen och därmed sammanhängande svår-
igheter för en del industrier föranlett kommissionen att taga i över-
vägande möjligheterna för framskaffande av mera fett. Kommissionen
hade därvid ägnat särskild uppmärksamhet åt den stora betydelse säl-
fångsten i detta avseende ägde. Vid ökad salfångst skulle nämligen
inom landet kunna framvinnas ökad kvantitet tran, vilket vore av sär-
skilt stor betydelse för ett flertal viktiga industrier, såsom garveriindu-
strien, för vilken tran utgjorde ett av de förnämsta fettämnena för be-
redning av hudar, järnindustrien, vilken använde tran till härdnings-
och borrolja, samt textilindustrien, som på grund av brist på andra
fettämnen vore för åtskilliga ändamål hänvisad till tran.

Det i § 8 av jaktstadgan den 8 november 1912 meddelade förbud
att för fångande av djur använda sax utgjorde emellertid ett stort hinder

för sälfångstens bedrivande i önskad omfattning. Efter att hava erinrat om, att upprepade framställningar gjorts om förbudets upphävande, samt att domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen i ett den 28 april 1914 avgivet utlåtande tillstyrkt, att sax under vissa omständigheter finge användas för fångande av sälhund och utter, har kommissionen vidare anført, att de betänkligheter, som ur djurskyddssynpunkt visserligen kunde förefinnas mot ifrågavarande fångstsätt, dock i varje fall icke syntes böra stå hindrande i vägen för ett tillfälligt upphävande av förbudet, då därigenom tillgången på ett för landet betydelsefullt fettämne skulle ökas. Under uppgift att den mest givande fångstsäsongen inträdde i början av mars månad har kommissionen hemställt om förbudets snara upphävande för tiden intill den 31 maj 1919.

Domänstyrelsen har i utlåtande häröver den 9 mars 1918 erinrat om förenämnda av styrelsen och lantbruksstyrelsen i utlåtandet den 28 april 1914 gjorda hemställan samt tillstyrkt industrikommissionens framställning.

Därefter hava de för biträde inom jordbruksdepartementet vid utredande av vissa jakt- och fiskefrågor jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade sakkunniga den 28 mars 1918 avgivit utlåtande över kommissionens framställning och därvid först lämnat följande redogörelse för vad tidigare förekommit i fråga om fångst av säl medelst sax:

»Till besvarande av remissen tillåta sig de sakkunniga först erinra, att enligt jaktstadgan den 21 oktober 1864, vilken föregick nu gällande jaktstadga av den 8 november 1912, djurfångst med sax var tillåten utan inskränkning till vissa djurslag.

I det förslag till jaktstadga, som den 23 december 1909 avgavs av för revision av jaktlagstiftningen inom jordbruksdepartementet tillkallade sakkunniga, bibehölls denna rätt för de såsom skadliga betecknade djuren, däribland sälhund; och anfördes till stöd härför, att, ehuru från djurskyddsvänlig synpunkt befogade anmärkningar kunde göras mot sax såsom fångstmedel, kunde man icke undvara detta redskap för fångande av nämnda djur.

I samband med behandling vid 1912 års riksdag av det utav sistnämnda sakkunniga framlagda förslag till jaktlag framkom emellertid en motion, däri av djurskyddsvänliga skäl och särskilt under åberopande av de lidanden, för vilka i sax fångade rävar utsattes, hemställdes, att all fångst med sax av villebråd måtte förbjudas. Jordbruksutskottet anslöt sig vid sin behandling av ärendet till den av motionären uttalade åsikten om det från djurskyddsvänlig synpunkt förkastliga däri, att vid fångst vare sig av matnyttigt vilt eller skadliga djur redskap begagnades, vilka tillfogade de fångade djuren onödiga lidanden; och — — — hemställde utskottet, att framställning måtte göras till Kungl. Maj:t om införande i jaktstadgan av förbud mot användande av sax för fångst av andra djur än rovfåglar.

Detta utskottets förslag bifölls av riksdagen. I överensstämmelse med riksdagens beslut infördes därefter i nämnda stadga en bestämmelse, att sax finge användas endast för fångande av sådana fåglar, som omförmälas i 13 § i lagen om rätt till jakt, d. v. s. sådana som räknades till skadliga djur.

Det dröjde emellertid icke lång tid efter det den nya jaktstadgan trätt i kraft, förr än framställningar började inkomma med yrkande om saxförbudets upphävande, så vitt anginge vissa skadliga däggdjur, däribland säl.

Beträffande sistnämnda djur hemställde svenska fiskarförbundet i ansökning den 13 november 1913, att Kungl. Maj:t måtte förordna om sådan ändring i 8 § i jaktstadgan, att sax, gillrad under vatten, måtte få användas för fångande av sälhund och utter. Vidare har hushållningssällskapets i Västerbottens län fiskerinstruktör den 8 september 1913 hos Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet anhållit, att framställning hos Kungl. Maj:t måtte göras om upphävande, vad anginge Västerbottens län, av förbudet mot användande av sax vid fångande av sälhund. Samtidigt med anmälan hos Kungl. Maj:t av sistberörda förslag har Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet, med förordande av bifall till detsamma, överlämnat tillstyrkande yttranden däröver från länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt länsmännen i de vid länets kust belägna distrikten.

Bland mera omfattande ansökningar om rätt att för djurfångst begagna sax må anmärkas följande från Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län, vilka ansökningar inbegripa jämväl saxfångst av säl.

Med föranledande av framställningar från socknemännen i två socknar i Norrbottens län samt efter inhämtande av yttranden från de lokala myndigheterna och länets jaktvårdsförening har Kungl. Maj:ts befallningshavande i sistnämnda län i utlåtande den 24 december 1913 hemställt om sådan ändring i jaktstadgan att, efter medgivande av Kungl. Maj:ts befallningshavande i varje särskilt fall, inom viss del av länet sax med tandade skalmar finge användas för fångande av varg och järv, att inom hela länet saxar utan tänder finge begagnas för fångande av mindre rovdjur samt att för fångst av sälhund finge användas tandade saxar eller tänger, så vitt dessa vore så konstruerade, att de omedelbart dödade djuret.

Vidare har, sedan landstinget i Västerbottens län hemställt, att förbudet mot användande av sax måtte beträffande fångst av skadliga djur upphävas för länet, Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet i utlåtande den 18 oktober 1913 tillstyrkt bifall till landstingets framställning, då därav syntes framgå, att det ifrågasatta upphävandet av saxförbudet utgjorde ett allmänt önskemål och vore av väsentlig betydelse i ekonomiskt hänseende.

I Västernorrlands län har nya jaktvårdsföreningen påyrkat, att förbudet mot saxars användande tillsvidare ej måtte tillämpas inom länet; och har länets hushållningssällskap gjort enahanda framställning beträffande fångst av skadedjur. I dessa ärenden har Kungl. Maj:ts befallningshavande avgivit tillstyrkande utlåtande den 1 augusti 1913, därvid tillika bilagts från kommunalstämmorna i tjugi kommuner mottagna framställningar om sådan ändring i gällande bestämmelser, att användning av sax måtte varda tillåten inom länet för fångande av vissa rovdjur, däribland sälhund.

Anmärkas må, att jämväl från myndigheter i Jämtlands län inkommit framställningar om rätt att för fångande av vissa djur använda sax.

Över de inkomna framställningarna har styrelsen för svenska djurskyddsföreningarnas centralförbund safts i tillfälle att yttra sig. Styrelsen har erinrat om, att vid behandlingen i 1912 års riksdag av saxfrågan riksdagen tycktes hava varit fullt enig däri, att i detta fall de moraliska hänsynen borde gå före alla andra. För egen

del fasthölle styrelsen vid ståndpunkten, att det föreslagna upphävandet för de nordliga delarna av vårt land av saxförbudet saknade alla skäl.

Domänstyrelsen har i utlåtande i ämnet med vissa villkor uttalat önskvärdheten av upphävande inom nämnda delar av landet av förbudet mot fångande av skadliga djur med sax. Vad särskilt angår sälfångst med sax hava domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen i utlåtande den 28 april 1914 förordat sådan ändring av 8 § jaktstadgan, att sax med tänder, gillrad under vatten, måtte få användas inom hela riket för fångande av säl; och har intendenten vid naturhistoriska riksmuseet professor Einar Lönnberg, vilkens yttrande jämväl infordrats, uttalat, att det finnes ingen som helst anledning att från djurskyddsvänlig synpunkt opponera mot domänstyrelsens och lantbruksstyrelsens förslag.

Med föranledande av alla inkomna framställningar och däröver avgivna yttranden hava slutligen landstingen i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län samt hushållningssällskapens i nämnda län förvaltningsutskott anmodats avgiva utlåtanden, därvid särskild hänsyn skulle tagas till den erfarenhet, som kunde hava vunnits under tiden efter det förbudet för saxfångst trätt i kraft, i samband varmed jämväl Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen anbefallts att inkomma med förnyade utlåtanden i ämnet. I de avgivna svaren hava samtliga de myndigheter, som haft anledning att yttra sig om sälfångst med sax, föreslagit upphävande av det därutinnan rådande förbudet.

Tillser man nu, vad särskilt gäller fångst av säl med sax, vilka grunder som åberopats till stöd för yrkandena om saxens bibehållande som fångstmedel, framhållas i sådant avseende de svårigheter, sälen bereder fiskerinäringen genom skadegörelse på fisk, fiskredskap och fångst.

Beträffande saxens effektivitet har uttalats, att sax visserligen ej vore det enda medlet för fångst av säl, men att detta redskap likväl i sådant avseende intoge ett framstående rum.

För att giva en överblick över tillvägagångssättet vid saxfångst av säl samt saxens beskaffenhet må anföras den utredning härom, som finnes intagen i ovan nämnda ansökning från svenska fiskarförbundet. Till en början erinras däri såsom bevis på, att sälhundens stora skadlighet för fiskerinäringen vore allmänt erkänd, att åtminstone sedan år 1901 statsbidrag kunnat erhållas till belöningar för dödande av säl. — — — I Sverige hade saxar för dödande av sälhundar hittills huvudsakligen använts utmed Norrlands kuster, där de så småningom fått ökad och alltmera utbredd användning. Enligt uppgift från fiskeriinstruktören i Västerbottens län hade därstädes funnits omkring 150 sälsaxar. De årligen med sax fångade sälarnas antal hade vissa år kunnat uppgå till inemot 500, och det hade ej sällan hänt, att fiskare på en höst kunnat taga ett 30-tal sälar och därutöver. Sälsaxarna hade synnerligen kraftiga fjädrar och sloge med lätthet av en grankäpp med en diameter av halvannan tum. Också dödades sälhunden, som vanligen träffades i huvudet eller om halsen, så gott som alltid omedelbart av saxen. Oftast träffades han i huvudet av en av de långa taggarna i saxen och dödades sålunda genast. Säl-saxarna utlades alltid på djupt vatten. Skulle sälhunden sålunda ej dödas direkt av saxen, så kvävdes han mycket fort. Att han i regel doge genast, framginge enligt uppgifter av fångstmännen därav, att saxen, som löst uppsattes i en träställning, vid fångsten i regel ej rubbades ur denna. Man kunde sålunda säga, att sälhunden

säkerligen i regel icke plågades mera vid fångst i sax än vid jakt medelst skjutgevärd eller på annat vanligt sätt.

I sitt utlåtande den 28 april 1914 anföra domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen, med erinran att numera alla omkring Östersjön belägna stater enats om utbetalande av belöningar för sälars dödande, att av fångstsätten för sälhund vore skjutning och harpunering de förnämsta, medan fångst medelst sax i sådant avseende hade en jämförelsevis underordnad betydelse. Det oaktat vore salsaxen av stor vikt för fiskare såsom skydd för den utsatta fiskredskapen. Vid öppet vatten vore det oftast mycket svårt att få sälhunden inom skotthåll. Då vore salsax det mest verksamma medlet att döda de säl, som uppehölle sig i trakten. Detta fångstsätt innebure i intet avseende större djurplågeri än användandet av flera andra djurfångstmetoder, till exempel skjutning, snarare tvärtom. Salsaxar utsattes nämligen alltid på djupt vatten, varför den sälhund, som fastnat i en sax och icke omedelbart dödades av denna, inom kort kvävdes under vattnet. Då sälhunden oftast fastnade i saxen med huvudet, vore det i anseende till sälhundens spolförmiga kroppsform i regel lönlöst att försöka fånga den i sax, som icke hade tänder. I själva verket vore de för sälfångst avsedda saxarna alltid försedda med sådana.

Svenska djurskyddsföreningarnas centralförbunds styrelse uttalade i sitt ovan omförmälda yttrande en annan uppfattning. Av erfarna jägare, säger styrelsen, hade upprepade gånger framhållits, att ett svårare och lömskare djurplågeri knappast vore tänkbart än sälfångst med sax. Styrelsen har emellertid tillika framhållit, att om saxarna för fångst av rovdäggdjur kunde inrättas så, att de verkade ofelbart och ögonblickligen dödande på de offer, som fastnade i dem, kunde till och med djurskyddskravet känna sig åtminstone relativt tillfredsställt. Sådana saxar ansåge styrelsen dock för närvarande icke finnas.

Professor Lönnberg betecknar i sitt ovan omförmälda yttrande svenska djurskyddsföreningarnas centralförbunds nämnda uttalande såsom en oerhörd överdrift. I likhet med svenska fiskarförbundet samt domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen vitsordar han, att sälhundssaxarna hade så starka fjädrar, att det fångade djuret vid byglarnas sammansläende oftast genast dödades, och, om detta ej skedde, kvävdes sälhunden inom få minuter under vattnet, då han ej kunde komma upp till ytan för att andas. Saxen utsattes nämligen alltid på djupt vatten, och den fångade sälhunden kunde ej draga upp den tunga saxen och den med stenar tyngda ställning, vid vilken den vore bunden. Man kunde sålunda svårligen tala om, att något djurplågeri utövades med detta slags fångst. Fångsten av sälhund med sax hade dessutom den fördelen, att man på detta sätt hade bästa möjlighet att komma åt just sådana djur, som fått för vana att natt och dag vittja fiskarens redskap.»

De sakkunniga hava därefter för egen del yttrat följande:

»Av den ovan lämnade redogörelsen framgår, att inom vissa trakter i landet förefinnes ett allmänt önskemål, att rätt åter måtte medgivas att för fångande av säl använda sax, ehuru anledningarna hertill äro andra och av mera bestående natur än de, som åberopats av industrikommissionen i dess förevarande framställning. Denna fråga liksom spörsmålet i allmänhet om upphävande även för vissa andra djur av förbudet att begagna sax för dessas fångande äro för närvarande föremål för de sakkunnigas övervägande utan att de sakkunniga nu omedelbart äro beredda att framlägga slutligt förslag i ämnet.

Vid bedömandet av industrikommissionens framställning hava de sakkunniga utgått från de särskilda skäl, vilka kunna påkalla ett tillfälligt upphävande av ifrågavarande förbud. Och anse sig de sakkunniga på grund av nödvändigheten att under rådande förhållanden på det mest effektiva sätt tillvarataga de tillgångar, som finnas inom landet, samt med stöd av de i övrigt av kommissionen anförda grunder böra förorda samma framställning.

I detta sammanhang tillåta sig de sakkunniga erinra, att av de här ovan lämnade upplysningarna rörande sälsaxarnas beskaffenhet och sättet för deras utgillrande torde framgå, att djurplågeri icke behöver befaras vid dessa saxars användande. Dödas icke det i saxen inkomna djuret genast vid saxskalmarnas sammanslående, kväves det inom kort. Nämnade upplysningar överensstämma i övrigt med den erfarenhet de av de sakkunniga, vilka haft tillfälle taga kännedom om detta fångstredskap, äga.

Man torde sålunda om sälsaxarna kunna säga, att de uppfylla de villkor, som enligt riksdagens ovan omförmälda uttalande böra ställas på sax, som må komma i fråga att få användas för djurfångst, nämligen att den bör i de flesta fall omedelbart döda de djur, som fastna däri. Även svenska djurskyddsföreningarnas centralförbund torde finna, att djurskyddskravet blivit i tillfredsställande grad tillgodosett.

För undvikande av varje missbruk, även om sådana i nu förevarande avseende svårigen kunna tänkas vid bruk av sälsax, synes såsom villkor för saxens nyttjande kunna föreskrivas, att den icke må gillras ovan vattenytan.

Rörande utsättande av sälsax skulle i övrigt gälla de allmänna regler, som i jaktstadgan finnas angivna för begagnande av sax såsom fångstredskap.

Fångst av säl med sax torde nästan uteslutande hava brukats i Norrland, varför de sakkunniga hålla före, att, innan den fullständiga utredningen rörande användning av sax vid djurfångst verkstälts, det nu ifrågasatta tillfälliga upphävandet av saxförbudet endast må avse Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Gävleborgs län.

Slutligen vilja de sakkunniga erinra, att, såsom framgår jämväl av svenska fiskarförbundets ansökning samt domänstyrelsens och lantbruksstyrelsens utlåtande den 28 april 1914, sax pläгат utsättas endast i öppet vatten och sålunda först längre fram på året. Ett misstag torde fördenskull föreligga i kommissionens uppgift, att den mest givande fångstsäsongen för sax skulle inträffa i början av mars månad. Denna tid idkas däremot bland drivisen i Bottniska viken jakt på säl, ofta med stor framgång.»

*Departements-
chefen.*

Oavsett att frågan om ett mera allmänt upphävande av det nu stadgade förbudet mot att medelst användande av sax fånga vilda djur, varom ett flertal framställningar föreligga, ännu icke kunnat göras till föremål för slutligt förslag av de för utredande av bland annat denna fråga tillkallade sakkunniga, anser jag i likhet med industrikommissionen, domänstyrelsen och de ovan nämnda sakkunniga vägande skäl förefinnas för ett provisoriskt upphävande i viss omfattning av förbudet, i vad det avser fångst av säl. Jag tillåter mig i detta hänseende åberopa den nu lämnade redogörelsens innehåll. Då utredningen synes mig ådagalägga, att

det lidande, som vid fångst medelst sax, gillrad under vattnet, åsamkas den fångade sälen, icke torde kunna anses nämnvärt större än som är oskiljaktigt från nästan all jakt och djurfångst, synes mig från djurskyddssynpunkt någon avgörande invändning icke kunna göras mot ett sådant upphävande.

I avseende å den omfattning, vari sådant upphävande nu bör ske, instämmer jag med de sakkunniga. Då fråga nu endast är om en av kristidsförhållandena föranledd åtgärd, synes ändring icke böra vidtagas i jaktstadgan utan bestämmelsen böra meddelas i särskild författning. På grundval av vad de sakkunniga anfört har inom jordbruksdepartementet utarbetats förslag till kungörelse angående undantag beträffande fångst av sälhund från det i § 8 jaktstadgan meddelade förbud att vid fångst av djur använda sax.

Efter att hava uppläst omförmälda förslag, yttrade departementschefen vidare:

Oaktat utfärdandet av författning av nu ifrågavarande slag otvivelaktigt tillkommer Kungl. Maj:t, lärer vid det förhållande att riksdagen år 1912 gjort särskild framställning till Kungl. Maj:t angående förbud mot användande av sax för fångst av andra djur än vissa fåglar, tillfälle böra beredas riksdagen att yttra sig över förslaget.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte besluta inhämta riksdagens yttrande över ovanberörda förslag till kungörelse.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga . . . till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

J. Poss.